

Primorski Glas

Izlazi svake subote - Ciena do svrhe tek. godine
K 1.40. - Pojedini broj 6 para. - Plativo i utuživo
u Makarskoj.

Uprava lista nalazi se u Makarskoj,
a uredništvo u Šibeniku.
Izdavač i odgovorni urednik: Ivo Blažević.
Tisak: „Hrvatske Tiskare“ - Šibenik.

Oglasi, zahvale i priobćena po pogodbi. - Ruko-
pisi se ne vraćaju. — Ne biljegovana pisma ne
primaju se.

„Hrvatska stranka“ propala.

U predprošlom broju Dr. Ivan Majstrovčić bavio se je odugo sa izjavom Dra. Čingrije. Mislimo, da je Dr. Majstrovčić bio sretan u pobijanju nekih, nastranljivih nazora staroga Dubrovčanina Pere.

Nu uza sve to, jedna je stvar važna u onoj izjavi, a to je, da je „hrvatske stranke“ nestalo.

Ona izjava Čingrijina na prvi mah svakoga je začudila. Mislilo se je, da je to izrekao jedan starac možda u časovitoj nepromišljenosti. I „Narodni List“ i „Velebit“ niekao je tvrdnju Čingrijinu i pred svim svijetom tvrdio, da „hrvatska stranka“ postoji.

Medjutim uza sve ove tvrdnje, i uza sve nastojanje, da dokaže, da je ona živa, ipak ona umire — ona je već umrla! Dr. Pero Čingrija već se hvata sa svojim pristalicama sa demokratima pod ruku, a to će reći, da „hrvatske stranke“ u okolišu dubrovačkomu nema, i da je ona prešla u demokrate. Splitska frakcija nije nikada bila ni zadovoljna sa „hrvatskom strankom“. Ona je u nju pristupila iz nužde, da se ojači sa starim pravašima. Sada je dotle stvar došla, da i najvjerniji prijatelji „hrv. stranke“, koji dobro poznavaju sve nutarnje stvari njezine, priznaju, da nje više nema.

Ovih dana zastupnik Ribičić izjavio se je: da je „hrvatska stranka“ propala i da će brzo njezino vodstvo dati na javu izjavu o likvidaciji (propalosti) njezinoj. Suviše izjavio se je isti zastupnik, da će odsele obstojati samo pravaška i demokratska stranka, ali budući izbori da će pokazati grozni kaos, koga će vlada proizvesti u podupiranju pojedinih osoba bivše „hrvatske stranke“ i demokrata proti pravašima.

Ova izjava Ribičića jako je znamenita, pa ćemo se na nju osvrnuti.

Za što je propala „hrv. stranka“?

„Hrvatska stranka“ je propala za to, što ona nije niknula iz srca i iz misli pučke. Ona stranka nije bila odraz volje narodne, nego je bila protiva volji narodnoj. S toga naš puk nikada nije imao ljubavi prama njojzi, pa tako je čumijala i čumijala, dok nije sasvim propala.

U tomu je imao najviše krivo Dr. Trumbić. Može bit da je on to uči-

nio u dobroj namjeri, ali se je ljuto prevario. A evo kako je učinio. Sazvao je vidjenije stare ljude od narodne stranke i neke od pravaške, pa su uglavili, da će ući u jednu novu stranku, koju su nazvali „hrvatskom strankom“.

Ali to miešanje nije bilo naravno. Mačka i miš ne mogu nikako biti u slozi. Tako isto nije mogla izaći jedna složna stranka od nekih pravaša i starih narodnjaka. Vi znadete, što su stari narodnjaci?! To su ljudi, koji su bili dobri i radili za narod dok je još bio živ dođ Miho Pavlinović. Nu poslie njegove smrti krenuli su na stranu. S toga je pravaška stranka ustala proti stranci narodnoj. Uz pravašku stranku bio je vas puk i do malo bi bilo sasvim nestalo narodne stranke, a bila bi zavlada pravaška stranka.

Nego nesreća prišapljala onda doturu Trumbiću da zagrlj stare narodnjake. Ali nije za to pitao naroda, nego je on to sam učinio sa nekoliko svojih prijatelja.

Pa znate, što je još učinio dotur Trumbić sa svojim drugovima? Rekao je svečano, isto kao i Smodlaka, da je Dalmacija i srbska zemlja, to jest da kod nas ima i narod srbski, a Bosna i Hercegovina da nisu hrvatske zemlje, nego da će to s vremenom reći sami oni, čije su, naime: ili Hrvati ili su Srbi Bošnjaci i Hercegovci.

Kad je to Trumbić učinio, žao je to bilo pravaškoj stranci i odmah ga je odsudila, a tko ovo piše, napisao je onda nekoliko članaka u jednom listu protiva onom nesmotrenom djelu. Mi smo imali pravo, jer eto ta stranka isto je kao da i nije bila. Jedino je prouzrokovala ovu nesreću i dala zgodu doturu Smodlaci, da osnuje još goru i pogibeljniju stranku, koja truje naš narod sa svojim otrovnim naukom. O da kojom srećom Trumbić bude ostao vjeran pravaškoj stranci, sad bi naša zemlja na drugom konju bila!

Eto za što je propala „hrvatska stranka. Propala je za to, jer je bila složna od ljudi medju sobom protivnih i nesložnih; propala je za to, jer njezin program nije bio odraz volje narodne, niti je ona bila predstavnica naroda.

Je li istinita Ribičićeva besjeda o dvjema strankam?

Svi su izgledi, da je tako. Hrvatska je stranka propala. Njezini mnogi članovi pristupili su ili će pristupiti k demokratima. To su oni, kojima je drago korito, a ne narod. Oni znadu, da pravaši ne dadu se služiti pukom kao sa živinom, s toga oni nisu smjeli doći k pravašima. Nu demokrati varaju narod, oni ga kvare u njegovim sudim i mislima; demokrati traže samo svoju korist. To su pravi koritaši, a pošto su neki od „hrvatske stranke“ isto kao i oni, s toga su oni pristupili k demokratima, a neki će brzo pristupiti. Tako će demokratska stranka postati malo jača. Ali ova demokratska stranka bit će ništa i za malo će vremena trajati. Samo ona stranka dugo žive, koja je pučka stranka. Nu demokratska stranka nije pučka stranka. Ona gleda sebe i svoju korist; ona ništi narod zavodom i smutnjom; ona truje čudorednost grdeći i psujući sve dobre i poštene ljude; ona ovu našu hrvatsku zemlju nudja tudjincima, a toga narod ne će ni da čuje, s toga je narod protiva njoj.

A jer pravaška stranka ne da tudjincima svoje zemlje i jer svakomu čini ono, što je častno i pošteno, s toga je naš puk odabrao pravašku stranku i u njoj će vojevati za svoje dobro.

Ostaju dakle dvie stranke, a to jedna gospodska, to jest demokratska ili koritaška, a s druge strane stranka prava, a to će reći: u kojoj stoje svi težaci i svi poštene građani, koji rade za dobro puka.

Ribičićeva izjava o uplićanju vlade.

Dvie će dakle stranke biti u budućim izborima na bojnopolju: pravaška i demokratska ili bolje: puk i koritaši. Pravaška stranka, t. j. puk, satrla bi iz prve demokrate-koritaše, jer oni neimadu uza se nego gradske lole i seoske kalaše, samo da nije vlade.

Čudnovata je ta vlada! Ona bi rada, da je zastupnici puste u miru i da ona radi što je nje volja. Nu pravaši toga ne će. Oni uvijek viču: ti vlado, postavljena si za dobro naroda, dakle za to dobro i radi! — dočim demokrati kažu: pusti ti vlado nami korito, neka je nami dobro, pa čini od puka što je tebe volja! S toga

vlada puno voli demokratima, a mrzi pravaše, pa će ona biti i u izborima protiv pravašima.

S toga velimo, da je istinu rekao zastupnik Ribičić, kad je kazao, da će vlada prouzrokovati silni metež u zemlji. To smo mi znali i bez njega.

Zar nam to nije dokazala očita politička vlast u Imotskomu? Zar nije jasno, da tamo vlada tetoši svoje miljenike demokrate?

A zar po Primorje drugčije sreće? Pojavi, koji na našem Primorju bivaju sve to očitiji, a koji se odrazivaju u Petru Antičiću, Mihotiću i u još nekim u Makarskoj, očito nam svjedoče o tajnom djelovanju vladinu protiv pravašima. Ribičiću, nije li ovako?

Mi ćemo o tomu još progovoriti, a sada opominjemo naš puk, da se ničega ne boji. Pravaška će stranka ostati onaj jaki stup, koji će voditi naš narod k njegovoj slobodi. Zaludu su sve navale na pravaštvo, ono će živjeti „dok je god hrvatskoga naroda“, kako je to liepo rekao u našem „Glasu“ Dr. Ivan Majstrovčić.

Iz Imotske Krajine.

Jedan Zelembać u imotskoj občini.

Čudnovat je to čovjek. Oči su mu jako vižlaste i očituju njegovu unutarnost. Po njima se vidi, da je to čovjek lukav, nesjegan; po njima se vidi, da je on vještii lovac i da u svemu gleda sebe.

Pa zbilja i jest tako i kao takoga ciela ga občina poznaje. Svrha i cilj njegov to je on i njegov trbuh. Tome cilju sve žrtvuje. Za taj cilj dobro mu dolaze sva sredstva. Dok mu idješ na ruku, onda oblieće oko tebe kao štene; je si li mu protivnik, čuvaj ga se — ocrniti će te, ubiti će te. S toga ga se svak plaši i smatra ga kao bič ove krajine.

Ali mučno je i poznati ovaj nemili bič. On je na besjedi mio, nježan — vas se rastapa. Rekao bi, da je ugodni melem na ranu njegov huncutski podsmjeh. Ali baš onda, kad se na te milo smije, onda ti je najpogibelniji. Puk imotske občine dobro to znade, pa s toga obično reče: Bože te sačuvaj podsmjeha Zelembaćeva.

Nu Zelembać nije samo mio u svojoj besjedi. On je čovjek od devocijuna i bogoljubstva. Svaki put kad je propovied on doleti u crkvu i stuli se uz kolonu. Rekao bi, da je on pravi pokornik, koji se u toj tišini i skupljenosti hrani i pita riečju Božjom. Sviet tako misli, ali on u srcu unutra drugčije čuti. Ne dolazi on na propovied za da se okoristi, nego da ulovi kakovu besjedu i da je izvrne, pa da tako piše u bezbožne i nepoštene novine. Tako se je taj Zelembać skoro, kad je biskup Carić pripoviedao, stulio doli na dnu crkve uz jednu kolonu, pa poslie svako rugo pisao protiv biskupu. Taj sveti Zelembać i danas isto radi, pa jednako sviet ne zna i govori: sveti Zelembać, blago ti jenjegovoj svetoj dušici.

Ali od svih bogoljubnih čina najdraža mu je lemozina, kad ugleda škrabicu uzdrhće se od veselja. Lemozina — kaže on — uzdrži život, siti trbuh, uzdiže djecu. Veliki su plodovi njezini. S toga on i sviet

nagovara na lemozinu. Šteta, sviet je čorav pa ga ne sluša. Ali da su svi obćinari kao što su ričićani drugi bi blagoslov bio i kod Zelembaća i kod puka. Nu ipak se uzda Zelembać da će doći vrijeme, kad će sviet uvlditi zlamenitost njegova nastojanja i bogoljubnog nagnuća za lemozinu.

U ostalom on je čovjek pun vjere. Ima toliko vremena da on govori nekom neobičnom vatrom za svetosti kuće gospodnje. Zarad iste vjere smatra svojom dužnošću, da se obori na svećenike. On obično reče: kad sam ja nevini golub, a moj sin nevini golubić, onda pogotovo i oni moraju biti. Taj sveti boj, koji vojuje dobri Zelembać, traje već više godina. Šteta što uz sva sredstva, koja mu pruža njegova proteštantska vjera, ipak još nije došao k pobjedi. S toga on je sada shrvan zlovóljom, pa ljutito škilji svojim zelembaćskim licem na biednoga psića arapa. Arap kad ga takoga vidi podvija rep i bježi u kuću. Puno se boji njegovih očiju.

Još jedno zanimanje ima Zelembać. Po naravi je policaj. Pa premda ga veliki posli raznose, ipak prignuću naravnom ne može odoljeti i proste časove svog života posvetiti tomu svomu duševnom prignuću. Kad on dolazi u poznanje obiteljskih intimnih pisama putem svoga brkatoga prijete i neke slabe žene zato nadjene, onda mora da je njegova policijska narav velika! Mora, da mu je to prirodjeno!

Englezka je velika država i u njoj imade ljudi svake vrsti; ali nami je zavidna na Zelembaću. Ona bi mnogo pregorila da ga ima, jer se nada, da bi u njemu stekla novoga Holmesa!

Ovi fini Zelembać vodja je duševni demokrata u imotskoj občini. Kažu, da je njegova volja bila, da se oni kalaši zaletu i do Zagvozda, pa kad su pametni i pošteni Zagvoždžani doviknuli onim kalašim da odmah izdiru iz njihovoga poštenoga sela, kažu, da se je Zelembać puno smutio. Nu odmah je doletio njegov dragi šef i utješio je svoga Zelembaća. Sad je opet počeo ukazivati svoje šareno lice i tražiti novoga šićara.

Mi ćemo paziti kuda on viiuga, pa ćemo sve svietu dojaviti, da ga se znadu čuvati imotski obćinari. Krajišnik.

Kako mogu roditelji što bolje prepraviti svoju djecu za školu.

(Nastavak).

Želja, da se iz djetetove prirodjene znatiželje izvuče korist, navela je mnoge razborite roditelje, da se služe tako zvanim postupkom iznenadjenja. Evo u čemu se ovaj postupak sastoji. Stvar, čije ime hoće roditelj da mu diete pogodi, pokrije čime ili drži u zatvorenoj ruci. Za čas djetetovoj znatiželji roditelj ne udovolji, a pak odkrije dotičnu stvar i kaže joj ime, ako ovo nije djetetu poznato. Pogodi li diete ime dotične stvari, roditelj mu je pokloni. Ovim se načinom pobudjuje interes, zanimanje, potičući duh iztraživanja, koji se pak naplati radošću posjedovanja, što ćemo opaziti na djetetovu oku, koje će zasjati novim svjetlom, čim ovo ili ono postaje njegovo. Izprvice tako vježba roditelj svoje diete sa jednom samom

jedinicom, pak malamal sve do četvrte godine su 2, 3, 4, a najkašnje su 5 jedinica. Pogadjajući što se ima u ruci i koliko se toga ima u ruci vježba se diete u imenovanju, a i u brojenju.

Iza 1. godine dojedno diete osobitom nasladom gleda slike i to takve, koje prikazivaju poznate predmete n. pr. živine, djecu, vojnike itd. Baš s toga dobro je već odsad dati djetetu prigodu, da motri zgodne, liepe slike, tražeći od njega da pogodi imena stvari, živina, il osoba, koje tu vidi.

Svršetak 2. godine je znamenit s hitroga djetetova napredovanja u govoru. Diete u ovo doba može da cjelovito izgovara imena čeljadi, živina i stvari. Nego uz imena čeljadi, živina i stvari, već počimlje izgovarati rieči, s kojima se označuje radnja, kao piti, jesti, spavati itd. Rieči, s kojima se radnja označuje, upotrebljava diete doduše izprvice sasvim nespretno.

Pomoću naših kretanja k tomu diete već sada nauči rieči d a i n e. Ove dvie rječice označuju radnju odbijanja, ili primanja, s kojima su tako uzko skopčane rieči h o ć u i n e ć u, koje diete nauči sasvim rano. Sad dolazi red na rieči, s kojima se označuje kakvo je što, kao žut, malen, velik itd. Ove tri vrsti rieči, rieči t. j. koje označuju kakvo je što, uz rieči koje označuju radnju, i uz imena čeljadi, živina i stvari sačinjavaju jezgru govora; ali mališu još ostaje sva sila nepoznatih rieči, a to one, koje su kao orudja, s kojima se ravnaju, razstavljaju, vežu i na tisuću načina preinačuju veliki djelovi govora. Ove rieči diete iza 2. god. malamal nauči time, što ih nalazi sad u jednoj, sad u drugoj našoj rečenici, pa im pogadja smisao.

Najveću pometnju u djetetovoj glavi stvaraju rieči: j a, t i, o n, m i, v i, o n i, m e n i, m e n e, t e b i, t e b e itd. ali će do 3. god. diete i to naučiti.

Nego razboriti roditelji ne će čekati, da im diete samo nauči bilo jednu, bilo drugu rieč, jer to ne ide ni tako lako, ni tako dobro. Žele li, da im n. p. diete nauči rieči d o d a j, m e n i, u govoru sa svojim djetetom staviti će te rieči i na početku i na svršetku, pa će reći, osobito naglašujući dotičnu rieč: „D o d a j čašu d o d a j!“ „M e n i d a j m e n i!“ Ovakvim se sugestivnim riečima jako dobro postizava svrha.

Kad je diete priličan broj gornjih triju vrsti rieči naučilo, ono već mota toliko jezikom, da nam i bez velike muke umije odkrivati svoje neke misli, ono se svaki dan služi kojom novom rieči ne samo, nego se i upušta u dulje rečenice želeći reći svoju o svemu i svačemu. Dajmo sada prigode djetetu da mnogo govori i govorimo s njim mnogo, pak ga pomno izpravimo svaki put, kad bi koju rieč slabo kazao.

Iza 3. god. diete ti nas počimlje salietati svakovrsnim pitanjima. Što bi moglo značiti to djetetovo nagnuće za prodivanjem? Znači, da je diete steklo neku zalihu ideja, ali da izmedju jedne i druge ima prazninā, znači s drugim riečima, da na lancu djetetovih ideja amo tamo fali po gdjevoja karika, po gdjevoji prsten, pa ga diete traži, kako bi svoje ideje sastavilo i od njih čitav spojni lanac stvorilo.

Tko bi mogao izbrojiti sve prigode, koje će, počimljući od 3. god. potaknuti dje-

tovu znatiželju, sve prigode, koje će navesti mališa, da saleti majku riečima: „Majko vidi ovo! vidi ono!“ „Što je ovo? Što je ono?“ Tko bi mogao izbrojiti sve prigode, koje će mališa navesti, da k svojoj majci doleti, a da joj izpripoviedi koju opaženu novost? Razborita majka ne će otjerati svoje čedo, nego će vidljivim interesom slušati njegova pitanja, ili pripoviedanja, izpravljajući mu do potrebe pogriješke u govoru, pak će mu na pitanja što ukraće odgovoriti. Gdjekada su djetetova pitanja tako čudna, tako nastrana, da majku ili oca dovode do zabune, ne znajući kako da mu odgovore. U ovome slučaju dosta je djetetu reći: „To ćeš znati drugi put, kad budeš veći“. Medjutim će roditelj od zanata, da ne ostane djetetu dužan odgovora, pitati savjeta u pametnijega od sebe. Valja u ostalome znati, da diete sa svojim „Zašto?“ „Kako?“ hoće da zna odakle je, ili od čega je ono o čemu pita. Ništa izprva mališa ne zanima kolik znati od čega je ovo ili ono. Nego djetetov „Zašto?“ s vremenom poprima drugi smisao, ono sa svojim „Zašto“ želi znati u koju svrhu nešto biva. Kad diete n. pr. pita „Zašto vjetar puše“ ono želi znati čemu vjetar služi, kad pita „što je kapa“ zadovoljiti će se ogovorom, da s njome glavu pokrijemo, kad pita „što je stablo“ zadovoljiti će ga odgovor, da pod njim hladujemo ili da od njega plod dobijemo. — I nije po tomu teško odgovoriti na djetetova pitanja „što“ „zašto“ kako se na prvi mah čini.

Ne ostanimo dakle nikada djetetu dužni odgovora, jer se samo tako u njemu podkranjuje znatiželja, taj jedini uvjet oštromnosti, jer će samo tako diete naučiti mnoštvo stvari korisnih za život, samo se tako priučava diete misliti, kao i razlagati pravo, a to sve bez truda i muke, pače od želje. (Sliedi)

Pismo iz Novog Pazara.

Plevlje, 12. VIII. 08.

(Proglašenje ustava).

Kako je poznato, proglasio je nazad nekoliko dana turski sultan, prisiljen mladoturskom agitacijom, ustav po čitavom svom carstvu. Malo dana iza toga puče glas, da je sultan pomilovao bez razlike sve zločince i ubojice, sve lopove i kradljivce. U jedan živi čas izprazniše se sve tamnice turskog carstva, te je tako mnogi i mnogi ostavio svoj stan, u kojem je boravio već mnogo godina te iz kojeg se nije nadao više niti izaći, jer je bio osuđen po turskom zakonu na 101 godinu (mjesto naše doživotne tamnice). Vesele se Turci širom svoga carstva, veseli se i varoš Plevlje. A tko se ne bi veselio na ovakove neobične dobre glasove? Pucaju topovi, pucaju puške i kubure, izgleda Plevlje kao da gori, a posred vatre uzdižu se tanki rasvijetljeni minareti; eto ide i turska glazba, eto za njom ciganskih bubanja. Tu se udara, tu se zvoni, tu se viče i urliče: „Čokiaša padiša“ (Živio sultan!). Vikali su Turci, mogao si ih na daleko čuti. Trajalo je to slavlje uz kafu, duhan i rakiju do u zoru, a na ruci svakome si mogao opaziti bijelo-crvenu vrpču u znak veselja.

Svak misli, eto osviću bolji dani za Tursku, eto joj slobode, eto joj sreće i zado-

voljstva. Na žalost, rjetko kada je koja stvar onakova kao što izgleda. Vanjština nas obično vara. Ustavio sam na putu mnoge Turke i mnoge Srbe, te sam svakoga upitao, znatiželjan da čujem odgovor: „Zašto si se komšijo onu večer veselio?“ Svaki bi mi odgovorio: „Evo komšijo, pušteni su svi iz tamnica, pak se valja veseliti“. Na moj drugi upit: „A zašto nosiš to na ruci?“ odgovorio bi svaki ovako: „Boga mi, neznam ni ja zašto, ovo mi stavili dolje u čaršiji; došla zapovied od sultana, da svaki mora da stavi ovo na ruku i da nosi pet dana, inače plaća 4 medjedije (po prilici 18 kruna) globe“. Ni jedan nema niti pojma, što je to ustav, niti jedan nema pojma, da im je to dano. Bar je tako u narodu. Jednoga sam pak čuo gdje viče: „Sad smo mi gospodari, ne ćemo više plaćati danak“. Vesele se Turci, jer im je tako zapovjedjeno; vesele se, jer im tako hodje (njihovi popovi) kažu i nalažu. Sumljam, da li će u drugim stranama turskog carstva moguće biti bolje nego ovdje, jer je predio opet bliže Europi. Spravom može tkogod da prigovori, da je bliže Europi jedino po položaju, a po ničem drugom. Tko je tome kriv, to moj posao nije. Da li će ustav u Turskoj moći da uspije ili će opet biti ukinut, o tome će skora budućnost da odluči.

V. R.

Politički pregled.

Banovina. Ovih dana su novine pune o uapšenjima u Hrvatskoj, a to usljed knjižice, koju je napisao Srbin Gjorgje Nastić. Po ovoj knjižici, kao da je obstojao neki revolucionarni odbor u Beogradu, komu je bila svrha da se kraljevine Hrvatska i Slavonija zatim Bosna i Hercegovina, kao tobože srb-ske zemlje, odtrgnu od naše monarhije i pripoje kraljevini Srbiji, i da se tako stvori jedna država pod žezlom Petra Karagjorgjevića. U ovom poslu da bi bili upleteni razni Srbi po Hrvatskoj i Slavoniji, jer da bi sudjelovali kod tajnih viećanja ovoga odbora i da su s njime bili u dopisivanju. Po nekim glasinama, da je taj odbor bio pokriomčario mnogo pušaka i municije u Bosni. Takodjer da je bio unio i bombe, s kojima se je željeznički tunel kod Višegrada imao u zrak dignuti; a željeznica kod Ustiprača razoriti. Nadalje, da je bilo pripravljeno za ustanak u Bosni i Novom-Pazaru. Usljed svega ovoga uapšeni su razni Srbi. Pošto imade tko tvrdi, da je sve ovo izmislio taj Nastić i da je od Raucha i magjarske vlade podmičen, to se za danas o stvari nećemo izjavljati, dok se stvar na čistac ne izvode.

Sastanak vladarâ. Stigao je englezki kralj u Ischl (blizu Beča), da posjeti našeg kralja. Na kolodvoru su ga dočekali, i ako je kiša padala: kralj Franjo Josip sa nadvojvodama. Sastanak vladara bio je vrlo srdčan. Nakon izmjjenih pozdrava na kolodvoru odvozila su se oba vladara do svratišta, gdje je kralj englezki odsjeo. Sviet je svuda burno pozdravljao oba vladara. Poslie je kralj Eduard posjetio kralja Franju Josipa u njegovoj vili i čestitao mu šesdeset godišnjicu vladanja. Ovom prigodom vladari biti će povelj razgovor o političkim prilikama, a u prvom redu o Turskoj.

Turska. Sudeć po svemu ovome, što se sada u Turskoj događa, rek bi, da sultan svakako gleda predobiti za sebe Mladoturke. Kaže se, da će sultan dati stotinu tisuća funti za gradnju brodova, koji bi mosili imena glavnih vodja današnjeg mladoturskog pokreta. Novine turske takodjer javljaju, da će se po želji sultana kovati kolajne, koje će imati nadpis: sloboda, pravednost i jedinstvo. Ove viesti bjelodano dokazuju, kako sultan želi predobiti na svaki način Mladoturke i s njima započeti ustavni rad.

Rusija. Rusi su zaplijenili jednu japansku ladju zatečenu na nedozvoljenom lovu riba. Uapšeno je 36 Japanjaca i odpraćeno u Vladivostok, gdje su predani ratnome sudu. Japanjci su se uzprotivili, da ih vode posred ceste, te se stali nabacivati kamenjem na vojnike, našto su ih Rusi sabljama potisnuli napred. Ratni je sud devetoricu Japanjaca osudio na smrt.

Naši dopisi.

Vinjane kod Imotskog.

Dr. Smodlaka urednik „Slobode“ i „Pučke Slobode“, od Zrmanje preko Cetine do mutne Neretve pokupio svu sebi slične bagre čeljad, pa što on a što njegovi paljetkari, popaljetkaše gdje god što mogoše. Cieneći ocrnili smo svećenstvo po župam izloženo, a sad tražimo dlaku u jaju i kod njihovih prijatelja. Ta meni dobro poznata pasmina u broju 31 „Pučke Slobode“, dana 5 t. m., na stranici trećoj, u dopisu „Pod fratarskom Upravom, pišu nam iz Imotskih Vinjana“, stavili mene na nikšan kô o pokladim pjevca. Da rečem ljudima, falio bih, već govorim toj lažljivoj bagri na hajtor istine, a ne radi mene — jer ta bagra nije kadra uvrediti me — niti bih im uzeo što u grieh, da istinom i dokazim izbijem zube iz gadne čeljusti. Nu da počmemo s glave:

1.) Nije istina da sam prodavao proso po 1 kr. i 50 para, već je istina da sam prodao 49 oka prosa po 80 helera, i to dao ga bez pare i dinara. Jedini Petrić Jozo izplatio mi je 2 oke prosa, a nekiji odvratili su sirak za proso, a od nekijih neću nikad biti naplaćen. I ovo prosa što sam u 18 kuća razdielio, nije nikakova trgovina, niti kakovi postotni dobitak. Kod naših starih a i kod nas običaj je, da se hambar ili koš od prosa neizmiće od kolina do kolina, pa to se žito čuva od zgrade do zgrade, a u svojoj zgodu od proste proje prodaje se za čisto zlato. Pa znaj lažljiva i gadna bagro, da ovo niti je samnom počelo niti će sa mojom kućom svršiti, sviet se je ovako prije vladao, a vladat će se i unapried.

2.) Nije istina da sam digao 2000 kruna iz seoske blagajne, već je istina da nisam ni pribijene pare, ako ne vjeruješ, lažljiva bagro, podji ili ću te dovesti do ureda blagajne, pa se čisto i bisto u tomu uvjeri.

Pošto sam član uprave naše blagajne, čast mi je izjaviti, da u nas fratar ne zapovieda blagajnom, već jedino ima glas kao što i ostalih 5 osoba od upraviteljstva, a to smo mi težaci.

Naravno, da nije bilo novca za Kitešu Jovića, jer ovomu ste vi obećali dati su 4%, pa bi bilo grijehota čovjeku 2% više načerati na ovakim godinama, a s druge

strane mi ne dajemo novca bez dobra 2 jamca, a dva dobra ne bi pokrila što treba Kiteši.

Bagro! znam vrlo dobro, da vam zaudara naša seoska blagajna, jer više nema 25 %, jer više ne vise kršne zekonje po konobama, jer sada ako ti radi težak ili voko, plati u večer, jer sad se kapa niti peškir ne poklanja tvomu finomu klobuku, jer sad težak misli skuplja i razabire ih izpod svoje kape, a ne namećeš mu ih ti, trbušine razvaljene o odgojene trudim težačkim. Tko no je na sv. Antu u Vinjanim prodavao vino po 40 nov. litar, kad ga je nestalo? Tko no je pitao u Radeljića Petra 383 kr. a račun iznio 182? Tko no je naplatio dobit Rebiću Marku 25 %? Tko no se uknjižuje na celo imanje Baketića Rafaela za malu svotu, a na njegovu štetu? Na koga no više cieli narod: ajme meni neduševna računa? Tko oglobi, i tko osiromaši naš narod? Vi, bagro lažljiva, a nije suša, niti krupa, niti fratarska redovina,

Mate Vican, glavar.

Komar potrao Verka iz Makarske.

Stao Verk podbočen na ruku,
A u srcu ima težku muku:
Kako posta on bi zastupnikom,
Narod ludi da ga drži dikom
U to komar već dopade k njemu,
Pogleda ga i onda reče mu:

Komar:

Što si doša, o li mali Verče
Ti nevoljni, nepoznati brče?
Što li hoćeš u Makarskom gradu;
Zar omastit svoju finu bradu?
Zar ti nije dosta Zadra tamo,
Pa da para još ti i mi damo?!

Verk:

Oprosti mi, moj komaru mali,
Pučki para meni sad ne fali;
Težak lud je tamo k Zadru blizu
Pa tu pare meni-Verku lizu.
A sad para kad imadem mnogo,
Lako na čast popet bi se mogo;
S toga gledam postat zastupnikom,
I narodnim uresom i dikom.

Komar:

Muči, Vrče, nevriedjaj mi puka,
Ne drži ga za luda i ćuka,
Naš je narod vedrije pameti,
Ne treba mu da mu tvoja svjeti.
Nećemo te — a ta nismo ludi,
Kô da kod nas nema boljih ljudi.
Ajde tamo u Njemačku gori,
Starinom su tute tvoji dvori,
Tamo zbori i tamo se baši,
Al ovo su samo krši naši;
Tu slobodan ja pjevam i zučem,
A tudjinca ja obodem mačem,
Al tebe ću obosti na javi
Il s Primorja našeg se odpravi!

Verk:

Molim milost, moj komare mali,
Poslušaj me, ali se ne pali,
Što se ljutiš, čuješ bolan brate,
Kada isto sve to biva za te!
Ako Ale i mi demokrati
Naš sve druge baš budemo stati;
Ako narod pod papučom bude,
Neka stoje kad su bene lude
Nije krivo onom koji hoće,
Pa moreš ga gazit i bez zloće!

Demokrati svi mislimo tako,
To je dobro — nije naopako!

Komar:

Al ljutito komar mu odvratil:
O prokleti, gadni demokrati,
An taki ste, vi crni gavrani,
Na strvini svaki vas se hrani,
Ali neće više toga biti
Narod će vas složan poništiti
Izdir na dvor odmah, mali Verče,
U Primorju nepoznati brče.

Verk:

Molim milost, moj komaru mali,
Umiri se, ali se nepali,
Sad će doći Bare i Blaž amo,
Ustrpi se jedan časak samo,
Dopusti mi poljubiti se s njima,
Pa ću ići kad već ići se ima.

Komar:

Bare i Blaž?! Ala liepe glave
Što Aliju u krtolu slave!
I što mole tomu se idolu,
Da jim digne nevolju i bolu;
I da sreću njima bolju dade,
Al zalud ti neće biti toga
Jer ću zovnut mah Kuzmu maloga,
Pa će prisjest i tebi i njima,
Kad vas s metlom mali Kuzma stima,
Nego hajde, odavle se puši!
Il će badalj moj tebi za uši!

* * *

Opet Verk je stao da se moli,
Da komara smivi i utoli,
Al komar se ljuto nakostuši,
Pa poleti sa badljom za uši,
I badnu ga sa njime od zada,
Ko i vlad kad goveče bada.
Verk zakriznu iz dubine duše,
A od muke sve zvrnda i puše,
Pa poleti kao bez pameti,
U Split bieli k Aliji doleti:
Tu Alija puncat grdna jida,
Stao ranu da svom Verku vida;
A komar se smijao od srca,
Mali Verče kako pred njim vrca.
Pa sad ovo komar svietu kaže,
To vjerujte, jer komar nelaže!

Komar s Biokove.

Viesti.

Izborni kompromis. Čitamo u splitskom „Našem Jedinstvu“, da prijatelji don Nike Ribičića oblieču oko demokrata, da s njima sklope izborni savez, za da za nj glasuju. Mi na ovo kažemo, da bi moglo biti istinito ono, što je u „Jedinstvu“ napisano. U istom smislu primili smo i mi sa raznih strana više vesti i sastavaka, ali ih još nismo objelodanili, jer nam je teško vjerovati, da bi se jedan kanonik i predsjednik kateketskog sastanka u današnje doba mogao sa demokratima združiti. Nu danas je sve moguće. Mi znamo, da je don Niko Ribičić do zadnjih dana govorio, da on ne misli više kandidirati, znači da ga na to netko goni. Taj netko, po našem mišljenju, bili bi neki stanoviti političari splitski. Nu ako su ti političari imalo uvidjavni i ako su iskreni prijatelji don Nikini, baš bi ga oni morali od tog odvrćati, jer inače biti će prave bruke za jedne i druge. Znademo da se i vladini ljudi trude, da Ribičić kandidira, ali nije doista za Hrvata častno, ako buneti i bajunete u pomoć skaču. Ribičić

će učiniti najbolje, ako ue bude puno slušao ni splitske političare, ni one na kape-tanatu. Nek se on radje malo zadube u onu sjajnu pravašku borbu, kad su ga pravaši izabrali proti svim šarenjacima i kad su ono pravaši za njega toliko radili, žrtvovali i stradali, kako za nikoga drugoga. Mi medjuto svaku pazimo i bilježimo, pa ako nadodje potreba, mi ne ćemo imati nikakovog uzla na jeziku i onda će biti i povuci i potegni. Ovoliko i na ravnanje našim prijateljima, da se ustrpe zbog navedenih razloga, ako o ovom pitanju još ne pišemo.

Demokratska dječurlija. Javljaju nam iz Baškevode, da su nazad dana došla amo neka dječurlija, da agitiraju za demokratsku stranku. Prvi Baškovodjanin, koji se na njih namjerio, kazao im je, što su i kakvi su naši dični Baškovodjani, pak im je i kazao, da ako ne žele štogod ogrižiti, neka se odmah povrate odakle su došli, što su i učinili. Nu ako se drugi put usude dječurlija u tu svrhu doći, to će im Baškovodjani učiniti svući gaće i odrapiti svakome po šest frižkih. Neka se dakle čuvaju.

Učitelji nekoč i sada u Primorju. Pišu nam iz pokrajine: Borba, koja rek bi, da je jur započela u kršnom Primorju, zanima Hrvate po Dalmaciji, kao što su i zanimali one glasovite borbe u Makarskoj g. 1895. unapried. Onda je učiteljstvo s narodom stajalo rame uz rame; a danas eto čujemo, da su učitelji Antičić, Miholić, Antonioli i drugi glavni nemirnjaci u Primorju. Učitelji pravaši g. 1895. do 1900. nisu se smili ni micati. Bili su proganjeni, jer su sa narodom osjećali. Za to su iz Makarske bili premješteni učitelji Angjelinović, Morović, Bubić i Kirinčić. A gdje su onda bili današnji smutljivci Antičić i Mihotić? Oni su u zapečku stali, i njima se nije ništa dogodilo. Pravaši su bili proganjeni, pravaši su stradali, a oni su mirno i spokojno mogli kod svojih kuća učiteljvati. A kako to? Jer su oni znali svome svetcu post. A danas svi rodoljubi na jeziku, prvi su uznemiritelji mirnog pučanstva, bez da im njihove starešine u Makarskoj ne reku ni tamo se. Što ovo znači? Znači, kad Antičić i družina rade ono, što rade, da ne rade u korist naroda, već po uputima svojih stanovitih starešina, kumova i pokrovitelja. Oh, da je ustati pokojnome Mileti, da vidi, da se je izpunilo ono, što je on uvijek govorio o Antičiću i Mihotiću! Stari Vranjican kad bi hotio, i on bi nam znao mnogu pripovjedati. Pisac ovih redaka poznaje dobro stare šarenjake, pa će od kad do kad progovoriti o njima u „Primorskomu Glasu“. Stari znanac.
(Sasyim rado biti ćemo vam na usluzi. Op. Ured.)

Izpravak. — Uredništvu „Primorskoga Glasa“ (odgovorni urednik Ivo Blažević) Šibenik. — U smislu §. 19. zakona o štampi pozivljem Vas, da štampate ovaj izpravak: U br. 10. „Primorskoga Glasa“ piše, da sam ja prigodom sastanka katoličkih djaka u Splitu predvodio neku uličarsku bandu i da me je občinski nadredar Domazet uapsio kao četovodju. — Nije istina, da sam ja predvodio ikakovu uličarsku bandu; nije istina, da sam bio četovodja, i nije istina, da sam bio uapšen. — Split, 18. kolovoza 1908. Cand. ing. Tito Smodlaka.